

POSTANOWIENIE

Dnia 10 kwietnia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik (przewodniczący)

SSN Jolanta Frańczak

SSN Romualda Spyt (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku L. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z.
o przyznanie emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 10 kwietnia 2019 r.,
zażalenia wnioskodawcy na postanowienie Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 22 listopada 2018 r., sygn. akt III AUa [...],

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 12 lipca 2016 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. odmówił wnioskodawcy L. K. prawa do wcześniejszej emerytury z uwagi na niewykazanie 15-letniego okresu pracy w warunkach szczególnych.

Sąd Okręgowy w Z. wyrokiem z dnia 20 października 2016 r., sygn. akt IV U [...], zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznał wnioskodawcy prawo do emerytury od 16 czerwca 2016 r.

Na skutek apelacji organu rentowego, Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 27 marca 2018 r., III AUa [...], zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego i oddalił odwołanie. W ocenie Sądu Apelacyjnego, niezasadne było zaliczenie przez Sąd pierwszej instancji do okresu pracy w warunkach szczególnych okresu zatrudnienia

wnioskodawcy w Zakładzie Rolnym w O. Gospodarstwo Rolne w M. od 13 sierpnia 1976 r. do 30 czerwca 1978 r., gdzie pracował jako traktorzysta przy pracach polowych a okresowo wykonywał prace transportowe po drogach publicznych jako pracy wykonywanej stale w transporcie. Sąd wskazał, że w niniejszej sprawie zaliczeniu do stażu pracy w warunkach szczególnych wnioskodawcy mogłyby podlegać tylko okresy zatrudnienia w [...] Przedsiębiorstwie Robót Inżynieryjnych w Z. od 23 marca 1973 r. do 14 października 1975 r. (w charakterze kierowcy ciągnika balastowego) oraz od 26 lutego 1976 r. do 31 lipca 1976 r. (w charakterze kierowcy ciągnika), jednakże, uwzględniając zaliczony już - na podstawie świadectwa wykonywania pracy w szczególnych warunkach z dnia 14 czerwca 2016 r. - przez organ rentowy okres zatrudnienia od 1 grudnia 1979 r. do 12 marca 1991 r. w Przedsiębiorstwie Budownictwa Ogólnego w Z. na stanowisku maszynisty koparek i ładowarek jednonaczyniowych i wielonaczyniowych, są one zbyt krótkie do wykazania co najmniej 15 lat pracy w warunkach szczególnych.

Wnioskodawca w dniu 13 lipca 2018 r. wniósł skargę o wznowienie postępowania w sprawie o sygn. akt III AUa [...] o przyznanie emerytury, powołując się na wykrycie środków dowodowych mogących mieć wpływ na wynik sprawy w postaci poprawionego świadectwa pracy, zaświadczenia i kopii dokumentu z akt osobowych, których ubezpieczony nie mógł uzyskać wcześniej.

Sąd Apelacyjny w [...] postanowieniem z dnia 22 listopada 2018 r., sygn. akt III AUa [...], odrzucił skargę. W uzasadnieniu postanowienia stwierdził, że powołane przez skarżącego środki dowodowe w postaci poprawionego świadectwa pracy, zaświadczenia i kopii dokumentu z akt osobowych nie spełniały przesłanki wynikającej z art. 403 § 2 k.p.c. Wyjaśnił, że zgodnie z dyspozycją tego przepisu niewiedza strony o środkach dowodowych musi wynikać z przyczyn obiektywnych, niezależnych od niej, a nie z zaniechania w trakcie postępowania. Niewiedzę strony o ich istnieniu i niemożność wejścia w posiadanie tej wiedzy należy oceniać przy uwzględnieniu staranności przeciętnego uczestnika postępowania, należycie dbającego o swoje interesy. Do nowości nie zalicza się tych dowodów, które nie zostały przez stronę powołane na skutek opieszałości, zaniedbania, zapomnienia czy błędnej oceny potrzeby ich powołania. Dodatkowo Sąd wskazał, że podstawą wznowienia nie może być środek dowodowy powstały dopiero po uprawomocnieniu

się orzeczenia, którego dotyczy skarga o wznowienie postępowania. W ocenie Sądu, skarżący przedstawił sprostowane świadectwo pracy i zaświadczenie, które powstały dopiero po prawomocnym zakończeniu postępowania w sprawie o sygn. akt III AUa [...]. Z kolei w odniesieniu do kopii karty nr 635 z akt osobowych skarżącego Sąd wskazał, że zawarty na niej wpis dotyczący okresu zatrudnienia nie został opatrzonej datą jego dokonania, zaś na kopii widnieje jedynie data poświadczenia za zgodność z oryginałem. W ocenie Sądu, nie można stwierdzić, czy dokument obrazowany przez kopię powstał jeszcze przed prawomocnym zakończeniem poprzedniego postępowania. Jednak nawet jeśli tak było, to i tak nie sposób uznać, aby skarżący nie miał możliwości dotarcia do niego, skoro znajdował się on w jego aktach osobowych. Sąd podkreślił, że wykrycie okoliczności faktycznych lub dowodów w rozumieniu art. 403 § 2 k.p.c. dotyczy faktów i środków dowodowych, które poza przesłanką ich nieujawnienia w postępowaniu prawomocnie zakończonym powinny być dla strony skarżącej „nieujawnialne”. Sąd Apelacyjny stwierdził, że w toku poprzedniego postępowania okres zatrudnienia odwołującego w Przedsiębiorstwie Budownictwa Ogólnego w Z. pozostawał poza przedmiotem sporu. Ponadto przyjął, że trudno uznać, aby wnioskodawca nie posiadał rozeznania co do rzeczywistego okresu własnego zatrudnienia. Wobec powyższego Sąd przyjął, że dłuższy okres zatrudnienia skarżącego w Przedsiębiorstwie Budownictwa Ogólnego w Z. nie stanowi okoliczności nieznaney mu w toku poprzedniego postępowania. Uwzględniając powyższe, Sąd uznał, że powołane w skardze o wznowienie postępowania środki dowodowe nie spełniają wymagań określonych w art. 403 § 2 k.p.c., wobec czego powołana przez skarżącego podstawa wznowienia rzeczywiście nie istnieje.

Postanowienie Sądu Apelacyjnego skarżący zaskarżył w całości. Zarzucono naruszenie art. 410 § 1 k.p.c. w związku z art. 403 § 2 k.p.c. przez błędne uznanie, że skarga nie opiera się na ustawowej podstawie wznowienia, podczas gdy skarżący przedstawił środki dowodowe, które mogły mieć wpływ na wynik sprawy, a z których nie mógł skorzystać w postępowaniu o przyznanie emerytury, to jest poprawione świadectwo pracy, świadectwo wykonywania pracy w szczególnych warunkach i kopię dokumentu z akt osobowych.

W uzasadnieniu zażalenia skarżący argumentował, że nie miał możliwości dotarcia do wyżej wymienionych dokumentów do czasu prawomocnego zakończenia przedmiotowego postępowania, a na dzień wydania w sprawie prawomocnego rozstrzygnięcia nie posiadał wiedzy, że w dokumentach Przedsiębiorstwa Budownictwa Ogólnego w Z. znajdowały się dokumenty, które potwierdzały, że wykonywał pracę w szczególnych warunkach w okresie od 12 lipca 1978 r. do 30 listopada 1979 r., a tym samym, że jego okres pracy w szczególnych warunkach w tym przedsiębiorstwie wynosił łącznie 12 lat 8 miesięcy i 20 dni, a nie jak wynikało z pierwotnego świadectwa pracy - 11 lat 3 miesiące i 12 dni. Skarżący wyjaśnił, że pracodawca wystawiając świadectwo pracy w dniu 12 marca 1991 r. poinformował go, że nie ma podstaw, aby okres pracy od 12 lipca 1978 r. do 30 listopada 1979 r. zaliczyć do pracy w szczególnych warunkach. Jako podstawę odmowy zaliczenia tego okresu do pracy w szczególnych warunkach wskazał brak uprawnień skarżącego do obsługi koparki, mimo że przez cały okres zatrudnienia w tym Przedsiębiorstwie skarżący pracował jako operator koparki. Skarżący nie miał podstaw sądzić, że w jego aktach osobowych znalazła się adnotacja, że wykonywał pracę w szczególnych warunkach już od chwili rozpoczęcia pracy w Przedsiębiorstwie Budownictwa Ogólnego w Z. i że adnotacja ta może stanowić podstawę do zaliczenia mu tego okresu do pracy w szczególnych warunkach. Powyższe potwierdza otrzymane przez niego po zakończeniu pracy świadectwo pracy, w którym nie uwzględniono pracy w szczególnych warunkach od 12 lipca 1978 r. do 30 listopada 1979 r. Pracodawca dopiero po prawomocnym zakończeniu przedmiotowego postępowania dotarł do dokumentów archiwalnych potwierdzających dłuższy staż pracy skarżącego w warunkach szczególnych. Wówczas wręczył skarżącemu kartę z akt osobowych nr 635, która wykazuje, że wykonywał on pracę w szczególnych warunkach już od 12 lipca 1978 r. Na tej podstawie pracodawca poprawił świadectwo pracy z 1991 r., które stanowi podstawę wniosku o wznowienie postępowania.

Skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego postanowienia przez zmianę prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 27 marca 2018 r. przez oddalenie apelacji organu rentowego i zasądzenie od organu rentowego na rzecz skarżącego kosztów procesu według norm przepisanych za postępowanie przed

Sądem drugiej instancji oraz o orzeczenie o kosztach związanych z wniesieniem skargi o wznowienie postępowania i postępowania zażaleniowego.

Organ rentowy w odpowiedzi na zażalenie wniósł o jego oddalenie oraz zasądzenie od skarżącego na rzecz organu rentowego kosztów postępowania zażaleniowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z opisu przyczyn wniesienia skargi o wznowienie postępowania wynikało, że skarżący opiera ją na podstawie z art. 403 § 2 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem, można żądać wznowienia w razie późniejszego wykrycia prawomocnego wyroku, dotyczącego tego samego stosunku prawnego, albo wykrycia takich okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu. W judykaturze Sądu Najwyższego przyjmuje się, że możliwość wznowienia postępowania na podstawie art. 403 § 2 k.p.c. jest uzależniona od zaistnienia łącznie trzech przesłanek. Po pierwsze - wykrycia po uprawomocnieniu się wyroku nowych okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, które istniały w toku postępowania, ale nie zostały w nim powołane, po drugie - możliwości ich wpływu na wynik sprawy i po trzecie - niemożności skorzystania z nich przez stronę w poprzednim postępowaniu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 czerwca 2010 r., II PZ 12/10, LEX nr 619632). Przyjmuje się również, że hipoteza art. 403 § 2 k.p.c. opisuje dwie sytuacje. Pierwsza zachodzi wówczas, gdy strona po prawomocnym zakończeniu sprawy wykryje okoliczność, która istniała wcześniej, lecz nie była jej znana, nie mogła się więc na nią uprzednio powołać. Wtedy przedstawiane dowody na „wykrytą” okoliczność nie muszą istnieć przed prawomocnym wyrokiem. Wystarczającą podstawą jest bowiem ta „wykryta” okoliczność. Druga sytuacja objęta hipotezą art. 403 § 2 k.p.c. dotyczy przypadku, gdy strona przedstawia środek dowodowy wykryty później (po prawomocnym zakończeniu sprawy), ale koniecznie istniejący wcześniej (przed prawomocnym rozstrzygnięciem sprawy) - a więc środek dowodowy, z którego nie mogła skorzystać - na okoliczność znaną jej wcześniej, czyli taką, której istnienia

nieskutecznie dowodziła w poprzednim postępowaniu, objętym skargą o wznowienie. Podstawę wznowienia mogą wówczas stanowić okoliczności znane stronie postępowania przed wydaniem wyroku, których istnienia dowodzi ona w skardze o wznowienie postępowania za pomocą środka dowodowego wykrytego po wydaniu tego wyroku (por. postanowienia z dnia 21 lipca 1982 r., II CO 4/82, LEX nr 8443; z dnia 7 marca 2007 r., II CZ 5/07, LEX nr 278667; z dnia 15 maja 2007 r., V CZ 36/07, LEX nr 442637; z dnia 7 kwietnia 2010 r., II PZ 8/10, LEX nr 603833; z dnia 26 kwietnia 2010 r., I PZ 6/10, LEX nr 1515358; z dnia 11 kwietnia 2008 r., I UZ 41/07, LEX nr 469186).

Nieemożność skorzystania w poprzednim postępowaniu z okoliczności faktycznych lub środków dowodowych musi mieć charakter obiektywny. Chodzi zatem o taką niemożliwość, która pozostawała aktualna w stosunku do każdej należycie dbającej o swoje interesy osoby, znajdującej się w konkretnej sytuacji procesowej. Gdy zaniechanie strony w tym przedmiocie było następstwem jej opieszałości, zaniedbań, zapomnienia czy błędnej oceny potrzeby powołania, to nie zachodzi podstawa przewidziana tym przepisem. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się, że przyjęcie takiego stanowiska pozwala na wyeliminowanie z podstaw wznowienia postępowania takiego spóźnionego ujawniania nowych okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, które wynikało z zaniedbania lub przyjęcia błędnej - jak się następnie okazuje - strategii procesowej. Do funkcji wznowienia postępowania nie należy bowiem korygowanie błędów popełnionych przez stronę w trakcie poprzedniego postępowania (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2016 r., II PZ 24/16, LEX nr 2203515; z dnia 26 lutego 2015 r., III CZ 5/15, OSNC-ZD 2016 nr 3, poz. 42; z dnia 14 stycznia 2015 r., I CZ 110/14, LEX nr 1648692; z dnia 10 października 2012 r., I CZ 104/12, LEX nr 1232738; z dnia 2 marca 2012 r., II CZ 200/11, LEX nr 1215145).

W niniejszej sprawie podstawę wznowienia w istocie stanowi nowa okoliczność (niewykazywany w poprzednim postępowaniu okres zatrudnienia wnioskodawcy w Przedsiębiorstwie Budownictwa Ogólnego w Z. od 12 lipca 1978 r. do 30 listopada 1979 r., co do którego dopiero w skardze o wznowienie postępowania skarżący twierdzi, że wykonywał w nim pracę w warunkach

szczególnych), dlatego nie jest ważne, kiedy powstały środki dowodowe przedstawiane na tę okoliczność. Natomiast decydujące znaczenie ma to, że fakt ten był dla skarżącego „ujawnialny”, a jego niepowołanie wynikało z przyjęcia błędnej - jak się następnie okazuje - strategii procesowej. Z okoliczności sprawy i twierdzeń skarżącego wynika, że miał on świadomość wykonywania pracy w tym okresie przy obsłudze koparki w Przedsiębiorstwie Budownictwa Ogólnego w Z. nie tylko w okresie od 1 grudnia 1979 r. do 12 marca 1991 r., ale także w okresie poprzedzającym - od 12 lipca 1978 r. do 30 listopada 1979 r., tyle tylko że nie dysponował odpowiednimi dowodami (świadcstwem wykonywania pracy w warunkach szczególnych obejmującej aktualnie zgłaszany okres) i zdecydował się na ujawnienie innego okresu, w którym, w jego ocenie, wykonywał pracę w warunkach szczególnych (na stanowisku traktorzysty w Zakładzie Rolnym w O. Gospodarstwo Rolne M. - od 13 sierpnia 1976 r. do 30 czerwca 1978 r.), który jednak nie został zaliczony przez Sąd Apelacyjny do okresu pracy w warunkach szczególnych. W związku z tym należy uznać, że podstawa wznowienia postępowania wskazana w art. 403 § 2 k.p.c. nie występuje, gdyż skarżący powołuje się na znaną sobie okoliczność, której nie ujawnił w poprzednim postępowaniu.

Na koniec ubocznie zauważyć należy, że skarżący może rozważyć wystąpienie z wnioskiem ponowne ustalenie prawa do emerytury w trybie art. 114 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2017 r., poz. 1270 ze zm.; dalej ustawa emerytalna). Ten tryb przewidziany jest także do podważenia decyzji organu rentowego, która uprawomocniła się na skutek rozstrzygnięcia sądu. Przyjmuje się bowiem, że powaga rzeczy osądzonej w rozumieniu art. 366 k.p.c. dotyczy tylko tych orzeczeń sądów ubezpieczeń społecznych, których podstawa faktyczna nie może ulec zmianie (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2014 r., II UK 520/13, LEX nr 2565442; z dnia 13 grudnia 2005 r., II UK 61/05, OSNP 2006 nr 23-24, poz. 371). W sytuacji bowiem, gdy ubezpieczony przedstawia nowe dowody lub nowe okoliczności, wówczas ponowne ustalenie prawa do świadczeń lub ich wysokości staje się możliwe i ustaleniu temu nie stoi na przeszkodzie orzeczenie organu odwoławczego, gdyż w takiej sytuacji organ rentowy władny jest

na podstawie art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej wydać we własnym zakresie decyzję przyznającą prawo do świadczeń lub podwyższającą ich wysokość albo odmówić świadczenia. Decyzja wydana w tym trybie podlega zaskarżeniu do sądu, który ponownie ocenia sprawę, niezależnie od rozstrzygnięcia w poprzedniej sprawie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 2010 r., III UK 92/09; LEX nr 1211168 i przywołane tam orzecznictwo). Powołanie się na nowy okres zatrudnienia w warunkach szczególnych poparty przedstawianymi dowodami, który nie był przedmiotem badania (osądu) przez organ rentowy (ani przez sąd odwoławczy) jest ujawnieniem nowej okoliczności istniejącej przed wydaniem decyzji, która ma wpływ na prawo do świadczenia w rozumieniu art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej, a wznowieniu postępowania w tym trybie nie stoi na przeszkodzie uprzedni prawomocny wyrok Sądu Apelacyjnego.

Z przytoczonych względów na podstawie art. 398¹⁴ w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. orzeczono jak w sentencji.